

3029

۴۰۰

۱

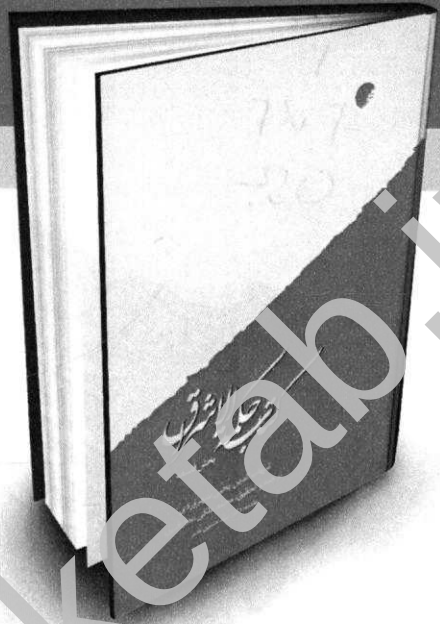
۲۷۲

۵۳۵

بسم الله الرحمن الرحيم

نشر ادیان

سُهروردی، شهاب‌الدین یحیی بن حبیب، ۵۴۹-۵۸۷ هـ :
عنوان قراردادى : حکمة الاشراق.

سوشناسه

عنوان قراردادى

کتاب حکمة الاشراق: بخش فلسفه / نویسنده شهاب‌الدین یحیی سُهروردی؛
ترجمه و تحقیق: دکتر محمد ملکی (جلال‌الدین).

عنوان و نام پدیدآور

قم: نشر ادیان، ۱۳۹۷.

مشخصات نشر

۲۷۲ ص.

مشخصات ظاهرى

نشر ادیان؛ ۱۶۶.

فروست

978-600-7598-65-8 :

شابک

فبا.

وضعیت فهرست‌نویسى

کتابنامه: ص. ۲۴۹-۲۷۲.

یادداشت

: اشراق (فلسفه).

موضوع

: اشراقیان.

موضوع

: اشراق (فلسفه)، متون قدیمی تا قرن ۱۴.

موضوع

: فلسفه اسلامی، متون قدیمی تا قرن ۱۴.

موضوع

: ملکی، محمد، ۱۳۳۷- ، مترجم.

شناسه افزوده

: دانشگاه ادیان و مذاهب.

شناسه افزوده

۱۳۹۷ : ۲۷/۴۵ BBR

رده‌بندی کنگره

: ۱۸۹/۱

رده‌بندی دیویی

: ۵۴۸۰۹۷۴

شماره کتابشناسی ملی

کتاب علیہ السلام لا شرق

بخش فلسفہ

شہاب الدین یحییٰ شہروردی
ترجمہ و تحقیق: دکتر محمد ملکی (جلال الدین)

مقدمہ: دکتر سید حسین نصر

نشر ادیان

۱۶۶

کتاب حکمة الاسرار

بخش فلسفه

• تألیف: شهاب الدین یحیی سهروردی

• ترجمه و تحقیق: دکتر محمد ملکی (جلا الدین)

• ناشر: نشر ادیان

• نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۹۷

• چاپخانه: دفتر تبلیغات

• شمارگان: ۵۰۰ نسخه

• قیمت: ۳۵,۰۰۰ تومان

• شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۹۸-۶۵-۸

حق چاپ و نشر محفوظ است.

• مراکز پخش:

قم، پردیسان، رویه روی مسجد امام صادق (علیه السلام) دانشگاه ادیان و مذاهب.

تلفن: ۱۳ - ۰۲۵) ۳۲۸۰۲۶۱۰، (۰۲۵) ۳۲۸۰۳۱۷۱، (۰۲۵) ۳۲۸۰۳۱۷۱

تلفکس مرکز پخش و فروش: (۰۲۵) ۳۲۸۰۶۶۵۲

فروشگاه اینترنتی:

www.adyanbook.ir

www.urd.ac.ir

www.adyanbook.ir

press@urd.ac.ir

پیشکش به:

شیخ اسحاقیان،

و آتانی کردلی به اشراق سپرده اند
و به مادام، او که آینه خدای گویایان بود.

سیاهه مطالب

بخش نخست: پیش‌درآمدها، معرفی کتاب حکمة الاشراق و ترجمه مقدمه حکمة الاشراق

پیشگفتار.....	۱۳
استاد فخر سیّد حسین نصر.....	۱۳
تقریظ استاد عابدی شاه‌رودی.....	۱۸
پیش‌درآمد.....	۱۹
معرفی کتاب حکمة الاشراق.....	۲۹
ترجمه مقدمه حکمة الاشراق.....	۶۰

بخش دوم: در نورهای الهی و نورها و خاستگاه‌های هستی و چینی‌شان

گفتار نخست: در نور و چیستی آن، و نورها و نخست چیزی که، از آن برمی‌آید

فرگرد نخست: «در این‌که نور نیازمند تعریف نیست».....	۷۳
فرگرد دوم: در تعریف «بی‌نیاز».....	۷۴
فرگرد سوم: «در نور و تاریکی».....	۷۵
فرگرد چهارم: نیازمندی «جسم» در هستی خویش به نور پیراسته.....	۷۹
دستور.....	۸۱
دستور: «هر چه برای خویشتن خویش، نور باشد، نور ناب است».....	۸۱
پنجم: فرگردی فشرده «در این‌که هر خودآگاهی نور پیراسته است».....	۸۳
ششم: فرگردی گسترده.....	۸۴
داوری: «در این‌که آگاهی هر چیز بر خویش، همان پیدایی آن برای خود است».....	۹۰
فرگرد هفتم: «در نور و بخش‌های آن».....	۹۳
روشنگری دیگر.....	۹۵

- ۹۶..... باز از راهی دیگر..... دستور
- ۹۷..... دستور: «جسم نمی‌تواند جسمی دیگر را پدید آورد».....
- ۹۷..... فرگرد هشتم: «در این‌که نابرابری نورهای پیراسته عقلی است».....
- ۹۸..... فرگرد نهم: «در این‌که نورهای پیراسته به حقیقت خود گونه‌گون نمی‌شوند».....
- ۹۹..... روشنگری دیگر..... دستور
- ۹۹..... دستور
- ۹۹..... فرگرد دهم: «در ثابت نمودن نورنورها».....
- ۱۰۱..... باز از راهی دیگر.....
- ۱۰۳..... را گسترده دیگر: «شیوة مشائیان و امتناع صفت در ذات نورنورها».....

گفتار دوم: در چینش هستی و در آن فرگردهاست

- ۱۰۷..... فرگرد نخست: «در این‌که یگانه راستین از تمام جهات یگانه است».....
- ۱۰۸..... فرگرد دوم: نخستین پدیدار از نورنورها، نور پیراسته یگانه است.....
- ۱۱۲..... فردگرد سوم: احکام برزخ.....
- ۱۱۵..... فرگرد چهارم: در جنبش‌های الهی و چگونگی پیدایش فراوانی از نورنورها.....
- ۱۱۸..... دستور: چگونگی فراوانی.....
- ۱۱۸..... دستوری: «در بخشندگی نورنورها».....
- ۱۱۹..... دستور: در نگرستن.....
- ۱۲۰..... دستور اشراقی دیگر.....
- ۱۲۲..... فرگرد پنجم: «در این‌که هر نور زیرین بر نور زیرین چیده است و...».....
- ۱۲۳..... فرگرد ششم: «دیدن نورنورها».....
- ۱۲۴..... فرگرد هفتم: «در این‌که تابش نور پیراسته، جدا شدن چیزی از او نیست».....
- ۱۲۵..... فرگرد هشتم: «در چگونگی بر آمدن «فراوانی» از یگانه یکتا و چینش آن».....
- ۱۳۶..... فرگرد نهم: «بازمانده سخن در ستارگان ثابت و برخی از اختران».....
- ۱۳۷..... فرگرد دهم: «در تبیین دانش خدای تعالی بر پایه قاعده اشراق».....
- ۱۴۰..... فرگرد یازدهم: «در قاعده امکان اشرف بنا بر پایه آیین اشراق».....
- ۱۴۹..... قاعده‌ای: در «روا بودن پدیداری بسیط از مرکب».....

- قاعده‌ای: در «یاد کردن گونه‌های ارباب تدیس‌ها» ۱۵۶
- فرگرد دوازدهم: «در یاد کرد بی‌پایانی کارآیی عقل‌ها و پایانمندی کارآیی نفس‌ها» ۱۵۷
- گفتار سوم: در چگونگی کار نورِ نورها و نورهای چیره و به سر آوردن سخن در جنبش‌های برین
- فرگرد نخست در این که کارِ نورِ نورها بی‌آغاز است ۱۶۳
- فرگرد دوم: «در دیرینگی گیتی و دورانی بودن حرکات افلاک» ۱۶۵
- نکته‌ای ۱۶۷
- فرگرد سوم: «بازمانده سخن در نورهای چیره طولی و عرضی و دیرینگی و دیرندگی زمان» ۱۷۰
- فرگرد چهارم: «در بیان ساختن این که جنبش فلک‌ها برای رسیدن به امری قدسی و دلپذیر است» ۱۷۶
- قاعده در بیان آن که «مجموع» همان ماهیت است نه وجود آن ۱۷۲
- گفتار چهارم: بخش کردن برین‌ها و ساختارها و آمیختگی‌شان و برخی از نیروهای آن‌ها
- فرگرد نخست: «در بخش کردن برین‌ها» ۱۸۲
- فرگرد دوم: «سخن در رسیدن همه بخش‌ها به نورهای گوهری و ناگوهری» ۱۸۹
- فرگرد سوم: «در بیان دگرگونی در «چونی و بچونی» نه در صورتِ گوهرین» ۱۹۴
- راهی دیگر ۱۹۹
- گواهی دیگر ۲۰۰
- راهی دیگر ۲۰۱
- فرگرد چهارم: «در پنج حس آشکار» ۲۰۱
- فرگرد پنجم: «در یاد کردن این که هر ویژگی از ویژگی‌های «جان» را همانندی در «نور» است» ۲۰۲
- فرگرد ششم: در یاد کرد خویشاوندی میان «نفسِ ناطقه» و «روان زندگی» ۲۰۴
- فرگرد هفتم: «در چستی انگاره‌های آینه و تخیل» ۲۰۵

گفتار پنجم: در رستاخیز و پیامبری‌ها و خواب‌ها و در آن فرگردهاست

- فرگرد نخست: در یاد کرد تناسخ ۲۱۶
- فرگرد دوم: «در باز گفتن رهایی نورهای پاک به سوی جهان نور» ۲۲۷
- فرگرد سوم: «در باز گفتن حالِ جان‌های آدمی پس از جدایی از پیکر» ۲۳۲

- فرگرد چهارم: «در بازگویی بدی و بدبختی» ۲۳۵
- قاعده‌ای: «در چگونگی بر آمدن زادگانِ بی‌کران از برینگان»
- فرگرد پنجم: «در یادکرد انگیزهٔ بیم کردن‌ها و آگاهی از نهفته‌ها» ۲۳۶
- فرگرد ششم: «در گونه‌های دریافتِ کامل‌ها از پنهانی‌ها» ۲۴۰
- فرگرد هفتم: نوشته‌ای در پهنهٔ ذکر آشکار ۲۴۵
- دل رسیده‌ای دیگر ۲۴۸
- فرگرد هشتم: «در احوال رهروان» ۲۵۱
- کتابنامه ۲۵۹
- نمایه‌ها ۲۵۵

بخش نخست

پیش درآنها

معرفی کتاب حکمة الشراق و ترجمه مقدمه

هرات

۲۰ شهریور ماه ۱۳۹۷

خدمت دانشمند و محترم و مکتوبی
بشماره ۱۳۹۷/۲۰ شهریور ماه ۱۳۹۷
مکتوبه در مورد ترجمه کتاب «فلسفه اسلامی»
مکتوبه در مورد ترجمه کتاب «فلسفه اسلامی»
مکتوبه در مورد ترجمه کتاب «فلسفه اسلامی»
مکتوبه در مورد ترجمه کتاب «فلسفه اسلامی»

والسلام

سید حسین نصر

پیشگفتار

استاد دکتر سید حسین نصر

ترجمه حکمت الاشراق شیخ شهید شهاب الدین سهروردی، هم خدمت
بزرگست به زبان فارسی و هم قدم اساسی در شناختن پیام این اثر پایه‌ای در
مکتب اشراق به فارسی زبانان. طی تاریخ هزار و دویست ساله فلسفه اسلامی، اکثر
کتاب فلسفه اسلامی که توسط ایرانیان نوشته شده است به زبان عربی بوده است، از
آثار فارابی و شیخ الرئیس و بهمنیار گرفته تا رسائل استادان مکتب شیراز و سپس
مکتب اصفهان و حتی پس از آن تا حاجی ملاهادی سبزواری و علامه طباطبائی؛
ولی از قرون سوم و چهارم و ظهور آثار فلسفه اسلامی به قلم حکمای اسماعیلی از
یک سو و دانشنامه علانی ابن سینا از سوی دیگر، به تدریج آثار فلسفی به زبان
فارسی ظهور کرد، و سهروردی و ناصر خسرو و خواجه نصیر نثر فلسفی فارسی را به
اوج خود رسانیدند و انگهی این توجه به زبان فارسی به عنوان زبان فلسفی در دوران
ایلخانی و تیموری ادامه یافت. در دوران صفویه کیفیت و کمیت آثار فارسی فلسفی تا
حد زیادی افول کرد. میرداماد چند کتاب فارسی نوشت، ولی به سبکی پیچیده و
سنگین دور از سبک فارسی سهروردی، گرچه تخلص شعری میرداماد «اشراق» بود؛

و ملاصدار فقط یک کتاب (رساله سه اصل که راقم این سطور پنجاه سال پیش آن را به چاپ رسانید) و چند نامه از خود به فارسی بجا گذاشت. البته هر دو این بزرگان عصر صفویه به فارسی شعر می‌گفتند، ولی کتب اصلی فلسفی که از خود بجا گذاشتند و بعداً کتب مهم درسی شد، مانند قبسات و اسفار و مشاعر به عربی بود.

در نیمه دوم دوره قاجاریه نثر فارسی به تدریج رونق گرفت، و این روند در دوران پهلوی ادامه یافت. همانطور که در عصر قاجار آثار مهم فلسفی مانند بدایع الحکم آقا علی مدرس و أسرار الحکم سبزواری به فارسی نگاشته شد، در دوران پهلوی نیز بسیاری از حکمای اسلامی، آثار مهمی در رشته فلسفه به فارسی نگاشتند. از میرزا مهدی آشتیانی گرفته تا علامه طباطبائی و الهی قمشه‌ای و جواد مصلح و مخصوصاً سید ابوالحسن فروزینی که نثر فارسی فلسفی را از لحاظ زیبایی و رسانی به سطح دوران سده ویدی رسانید، و بالاخره حکمای نسل بعدی مانند مرتضی مطهری و سید جلال‌الدین آشتیانی و در دوران خودمان جوادی آملی و دکتر دینانی و گروه کثیری که ذکر نام همه آنها در اینجا ممکن نیست، گرچه لازم است ذکری از برجستگان در این زمینه، مانند محقق داماد و میرزا مهدی خاوری یزدی بشود.

ولی جریان دیگری نیز در پیش بود که آن در تحول نثر فلسفی فارسی صد سال اخیر تأثیر فراوان داشت و این جریان مربوط به ورود فلسفه جدید غربی به ایران بود که با ترجمه «گفتار در روش» دکارت آغاز شد، و منجر به ترجمه بسیاری آثار دیگر از فلسفه اروپائی و نگاشتن آثار مستقل درباره نثر فلسفی غرب شد که هنوز نیز ادامه دارد. «سیر حکمت در اروپا» به قلم محمد علی فروزان‌فر یکی از مفاصل خاص در این تحول نثر فلسفی فارسی دارد. از لحاظ کیفیت نثر فلسفی فارسی باید به آثار یحیی مهدوی و نفوذ او در چند نسل دانشجو نیز اشاره کرد. این روند توسط دانشمندان جوان‌تر مانند کریم مجتهدی و رضا داوری و داریوش شایگان و حداد عادل ادامه یافته است. وانگهی این دو جریان فلسفه سنتی ما به فارسی و فلسفه غربی به زبان کشور ما در آثار بعضی از دانشمندان دوران اخیر به هم نزدیک شده است. در این تحول، چاپ منتقح شاهکارهای فلسفه اسلامی به فارسی مانند آثار فارسی سهروردی و بابا افضل

کاشانی که مورد توجه متخصصان فلسفه خارج از حوزه‌های سنتی مانند قم و مشهد قرار گرفت، سهم بسزائی در نزدیک کردن سبک نوشتن درباره فلسفه در محافل سنتی و دانشگاهی داشت.

متأسفانه تسلط به زبان فلسفی عربی بین اکثر دانشجویان فلسفه در دانشگاه‌های کشور و به طور کلی بین ایرانیانی که محصول نظام جدید آموزشی هستند، تضعیف شده است و بیش از پیش ارائه آثار فلسفی این مرز و بوم به زبان فارسی برای بقای فلسفه اسلامی و حفظ نفوذ آن بین اندیشمندان یک امر ضروریست. از یک سو باید آثار فلسفی که از اصل به فارسی نگاشته است هرچه بیشتر به صورت امروزی ویراسته و چاپ شود، و از سوی دیگر آثار مهم فلسفی ما از رسائل فارابی و ابن سینا گرفته تا کتب آقا علی مدنی و سبزواری و علامه طباطبائی که به عربی نگاشته شده است به فارسی روان امروز، ترجمه شود. مخصوصاً کتاب‌های کلیدی مانند شفا و نجات و قبسات و اسفار. بعضی از این آثار تا حدی ترجمه شده است، ولی همه این آثار اصلی سنت فلسفی ما باید به صورت کامل و علمی در دسترس فارسی زبانان قرار گیرد. در بین این آثار اصلی، حکمت اشراق سهروردی از اهمیتی خاص برخوردار است. به همین جهت کتاب آقای دکتر ملکی اهمیتی خاص دارد.

این دانشمند فرهیخته و پرکار، سالهاست با آثار سهروردی، و چاپ و تحلیل آن مشغولند و امیدواریم بزودی مجموعه کامل آثار شیخ اشراق که بیشتر به عربیست به صورت کاملاً علمی، که روند کارهایشان است، به دست داران حکمت اسلامی عرضه شود. علاوه بر این خدمت بزرگ علمی آقای دکتر ملکی، ترجمه دقیقی از حکمت الاشراق به فارسی انجام داده‌اند که اکنون از مد نظر خوانندگان محترم می‌گذرد. قبلاً ترجمه‌هایی از این شاهکار به فارسی انجام یافته بود، ولی ترجمه آقای دکتر ملکی هم از لحاظ زبان فارسی و هم دقت ترجمه بر همه ترجمه‌های دیگر رجحان دارد. با تسلط کامل بر نه فقط زبان عربی این متن اساسی سنت فلسفه اسلامی، بلکه به متون فلسفه به فارسی و اصطلاحات فنی فلسفی زبان مادری ما، ایشان ترجمه‌ای برجسته ارائه داده‌اند که خدمت بزرگی به فلسفه اسلامی در

سرزمین‌های فارسی‌زبان است. به عنوان یک دانشجوی این سنت فلسفی و یک ایرانی که سخت به حفظ و اشاعه فلسفه اسلامی در کشورمان دل بسته‌ام به ایشان تبریک گفته و از ایشان ممنونم که چنین اثری را بوجود آوردند. از درگاه احادیث برای ایشان توفیق و تأیید در فعالیت‌های فلسفی و مخصوصاً اشاعه آثار شیخ عزیزمان سهروردی مسألت دارم.

وبالله التوفیق

سید حسین نصر

بسم الله الرحمن الرحيم

[با سپاس خدا و درود بر رسول (ص) و اوصیاء (ع)]

نوشتار حاضر با عنوان ترجمه متن حکمة الاشراق «با تعلیقات حکمای دوره اسلامی» که دانشمند محترم، استاد متضلع در فلسفه بویژه در فلسفه اشراقی حکیم شهاب‌الدین سهروردی، آن را از عربی به پارسی برگردانیده است، توسط این کمترین بررسی و بازنگری شده است و از حیث فنی و علمی مورد تأیید اینجانب می‌باشد. در اینجا شایسته یادآوری است که: این محقق ارجمند کتابها و رساله‌های شیخ اشراق را در منطق و فلسفه و اصول فقه، تحقیق و تصحیح فرموده و تعلیقات اعظم حکماء را بر آنها برخی را تنظیم و برخی را استخراج کرده و تاکنون بسیاری از آنها به طبع و نشر رسانیده است و با کوشش بزرگوارانه ایشان تعلیقات این حقیر بر منطق و فلسفه حکمة الاشراق و بر اصول فقه سهروردی نیز به طبع و نشر رسیده است. توفیقات و رافزون ایمان را برای خدمت به ترویج دانش و حکمت از خداوند متعال خواستارم.

عابدی شاهرودی

شاهرود ۱۳۹۷/۰۵/۱۶ ه. ش.

بسم الله الرحمن الرحيم

[با سپاس خدا و درود بر رسول و اوصیاء]

نوشتار حاضر با عنوان ترجمه متن حکمة الاشراق «با تعلیقات حکمای دوره اسلامی» که دانشمند محترم - استاد متضلع در فلسفه بویژه در فلسفه اشراقی حکیم شهاب‌الدین سهروردی، آن را از عربی به پارسی برگردانیده است، توسط این کمترین بررسی و بازنگری شده است و از حیث فنی و علمی مورد تأیید اینجانب می‌باشد. در اینجا شایسته یادآوری است که: این محقق ارجمند کتابها و رساله‌های شیخ اشراق را در منطق و فلسفه و اصول فقه، تحقیق و تصحیح فرموده و تاکنون بسیاری از آنها را به طبع و نشر رسانیده است و با کوشش بزرگوارانه ایشان تعلیقات این حقیر بر منطق و فلسفه حکمة الاشراق و بر اصول فقه سهروردی نیز به طبع و نشر رسیده است. توفیقات و رافزون ایمان را برای خدمت به ترویج دانش و حکمت از خداوند متعال خواستارم.

شاهرود ۱۳۹۷/۰۵/۱۶ ه. ش.